

parte capituli facie ad faciem plurima intorsisset verba præcipationis, respondi breviter : Si quis vult contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, nec Ecclesia Dei. Et sic evasi manus ejus. Indignatus graviter (quoniam et me novitium, et se inveteratum in Ordine prædicabat) de claustro exsilivit ; et egressus portam monasterii, recessit solus : quippe quem non amor propagandi Ordinis, sed, sicut ipse impudenter abbati confessus est, ad contemplationem sui Roma pertraxerant. Videat Deus, et judicet : quoniam, quantum in ipso fuit, fetere fecit Ordinem nostrum, coram abbate, et coram servis ejus.

EPISTOLA CDLXXIX.

HUGONIS METELLI AD S. BERNARDUM.

In qua ejus laudes fuse prosequitur.

Reverendo et in Christo benedicto patri BERNARDO abbati Claræ-Vallis, clarissimæ lampadi, HUGO METELLUS, quondam nugigerulus, nunc crucis Christi bajulus, introire in sanctuarium sacræ Scripturæ, et fragmenta illius ne pereant colligere, et a frigido lapide interiorum excutere.

1. Oleum effusum nomen tuum, fragrans more contritorum aromatum. Fama nominis clarissimi tui longe lateque diffusa, usque ad fines terræ pertransiit, suavissimoque suo odore mare et aridam recreavit, plurimosque ad locum unde spirat pertraxit, quia tracti per odorem, ex ipso aromate gustaverunt saluiferum saporem ; 379 et quos sapor stygius infecerat, imo fetor Acherontis defecerat, et dehominaverat, gustu nectareo reformati sunt. Oleum effusum vita tua. Vita tua clarissima lampas est, quæ lucendo ardet, et ardendo lucet. Ardet sibi, lucet alteri. Vita tua lampas est, quæ non tantum vicinat, sed etiam illuminat remota. Conversatio enim tua sparso lumine rutilans, non inclusa ; sed exclusa ; non confusa, sed modeste effusa, exemplo bono tenebræ illuminat, lucem ministrat, montes humiliat, irradiat, valles implet et illustrat. Tu es etiam carbo ardens, qui carbones extinctos accendis de vicino bonæ conversationis tuæ sufflatorio. Totus enim vitæ tuæ cursus exemplo bene vivendi plurimos informat, deformia reformat, exintegrata redintegrat, exerustata consolidat, et non in tenebris, sed in conspectu solis, odorem suavitatis dans, aromatizat.

2. Oleum effusum verbum tuum. Talentum tibi creditum, talentum, inquam, loquendi et persuadendi, non includis, sed mensura excludis. Verba tua igne charitatis vaporantur, et nectare mansuetudinis dulcorantur. Lingua tua calamus est scribæ velociter scribentis. Lingua tua, lingua venefici sapienter incantantis. Lingua nova, nova, inquam, lingua loqueris, dum mysteria sacra insonas, dum laudes Conditoris personas. Sub lingua tua nova et vetera, corpus et umbra. Sub lingua tua gratia et lex, non legis examinata fæx. Sub lingua tua lac et mel, non dolus, non fel. Lingua favus est distillans

mel. Non aerem incassum verberas, non inutilia tractas. Non digito loqueris, non pede strepis : omnia cum mansuetudine componis. In speculo enim tuo lupus accubat cum agno, pardus cum hædo, et puer parvulus minat eos. Oleum effusum verbum tuum. Lex clementiæ in verbo tuo est. Dum prædicas misericordiam, lapis indulgentiam, desolatis solatium, desperatis spem et consilium, effundis oleum. Dum agonistas in palestra Dei desudantes, nimioque labori succumbentes, eloquio mellito recreas, fonte lacteo potas, sermone dulci ungis, oleum fundis. Verbum tuum stillicidium est, in quo lætatur germinans. Torrens inebrians est, germina multiplicans. Dum examine discretionis honestum ab inhonesto, utile ab inutili segregas, oleum in torculari ab amurca eliquas, paleam in ventilabro a grano separas. Dum spiritualem sensum in littera scrutaris, oleum prelo rationis a theca, qua latebat, elicis. Oleum aqua mixtum spereminet : et spiritualis sensus, quem inquiris, literali supereminet. Oleum vino mixtum superiorem petit locum ; et misericordia, quam prædicas, superexaltat iudicium, etc.

3. Dum lego scripta tua, ipsa voce sua mihi loquuntur, ipsa salutaria monita prosequuntur : sed non mihi obsecundant, non me satiant. Ipse loquaris, ipse osculo oris tui me osculeris. Revelata facie te volo videre, non per speculum in ænigmatibus. Ipse me osculeris, non ore tuo, jungendo labia labiis, quia indignus sum, sed osculo ; non osculo scriptorum tuorum, non prædicantium de te bonum : sed osculo oris tui, id est mellito eloquio procedente ex ore tuo jucundo. Loquendo enim et exhortando trahes me post te : trahes, inquam, non invitum, sed spontaneum. Spontaneum, quia etsi difficile sit ire post te ; si Caucasus et Parnassus Alpesque sint inter me et te, tamen odor boni trahit me post te. Tractus curram in odore unguentorum tuorum, ut per odorem perveniam ad saporem. Introduces enim me in cellaria tua, ubi sunt diversi generis fercula, et diversis speciebus condita pocula : quibus saginatus, quibus debriatus, introducar in æterni Regis cubiculum, ubi gaudeam in sempiternum. Dixi, curram post te, sed non ad te : quia nondum deliberavi apud me, angelicum habitum candidorum Nazaræorum pro alio habitu mutare. Bonum est mihi sic esse, etc. Quæ superius dixi, pater venerande, ad te, et de te, et propter te, dixi specialiter : jam calammum laxo, et alios tecum ad audiendum ea quæ miseriam mundi deploro, precumque tuarum levamen appello, etc.

380 EPISTOLA CDLXXX.

EJUSDEM HUGONIS METELLI AD S. BERNARDUM.

Se suosque ab accusatione purgare conatur.

BERNARDO Claræ-Vallis abbati serenissimo, et in Christo benedicto, HUGO METELLUS, quondam domesticus Aristotelis, nunc servus Christi, ascendere de Jericho in Jerusalem.

1. Pinguescunt speciosa deserti, et Clara-Vallis abundat frumento, quo pascitur pardus cum agno, leo cum vitulo : a quibus regnum cœlorum vim patitur, a quibus Domino Deo abominationes Egyptiorum immolantur : ubi bestię fiunt homines, et in hominis natura fiunt conversationes angelicæ. Adiciat Claræ-Valli larga Dei dextera pluribus pluriora, et de clara faciat clariorem, de clariori clarissimam. Felix conventus, felix conventus, ubi non flat aquilo ventus terras exurens, sed pluvius auster areolas aromatum nutriens.

2. Mittimus vobis, pater venerande, abbatem nostrum ad videndum, ad colloquendum, ad ædificandum. Videre enim faciem vestram angelicam jucundum est, colloqui jucundius est, ædificari jucundissimum est. Mittimus vobis hominem innocentem, plenum melle, sine felle ; plus enim habet mellis quam felis, plus amoris quam horroris ; simpliciter prudentem et amorem simplicem ; turtorem cum castitate, et columbam cum simplicitate.

3. Relatum est nobis, pater reverende, relatum esse vobis, quod claustrum quod claudit nos, paucos vel nullos clauderet religiosos. Si relator vester retulit, nullos, falsi prolocutor fuit : si paucos retulit, verum dicit, et mecum sentit. Nos enim pauci sumus. Si vero non ita intellexit, sed de numero paucorum, paucos separat, et ad sinistram collocat, non est mirabile, etsi sit miserabile. Ut enim quæ fiunt in præsentiarum taceamus, et priora tempora ad memoriam reducamus, arca beati Noe munda et immunda animalia in sinu suo collocavit. Domus patriarchæ bonum unum, et alterum reprobum habuit. Ad ultimum, schola Christi undecim sanæ mentis collegit, unumque phreneticum inter alios sustinuit ; aliosque discipulos habuit, quorum nomina secundum presentem justitiam in libro vitæ dixit esse scripta, quæ ab eodem libro secundum Dei præscientiam erant abrasa. Claustrum etiam cœli superbia ascendit, de quo cum dedecore corrui. Si, inquam, relator vester improbus paucos reprobos de numero proborum segregat, videat ille, provideat ille, quo oculo dicat. Quod si caligat, lippientem oculum tergat, et collyrio inungat, ut clarius videat, nec in malis alterius ita acuta perscipiat, ut aquila vel epidaurius serpens : suo vero lippis et inunctis ocellis intuens. Non est tutum in ambiguis offendere Deum aut proximum, et judicare alterius servum. Scio enim qui dicit : *Tu quis es, qui iudicas alienum servum ? suo domino stat, aut cadit* (Rom. XIV, 4). Noli itaque, pater, noli omni spiritui credere, nec claudat oculum tuum lingua adulantium et lippientium, nec impinguet caput tuum peccatoris oleum. Quærunt namque gratiam tuam et gloriam suam super aliorum excogitatum offensam. Credo ego te, pater, habere gratiam spirituum, et effundere in terram venditoris oleum. Hi tales cursores, alienarum cogitationum sunt dispunctores, verborum et syllabarum venatores. Hi tales figuram oculorum tenent, qui alios vident, se non vident. Quia vero in

humana natura una perfectio est, cognoscere se imperfectum (si enim dixerimus quod peccatum non habemus, non ipsos seducimus, et veritas non est in nobis (I Joan. 1, 8) ; optimus ille est, qui urgetur minimis. (HORAT. *Satirarum* libro, 1, sat, 3, vers. 68, 69). Memini quemdam prudentem dixisse, et dictum memorabile scripturæ mandasse : « Non ergo, » inquit, « offendar paucis maculis, ubi plura nitent in egregio corpore. » (HOR. *De arte poetica*, vers. 351, 352.)

4. Scio, pater, scio, charitate movente, Apostolo præeunte (I Cor. VII, 7), velle te omnes homines similes tui esse. Sed labor difficilis est te assequi, difficilior te consequi. Quemadmodum enim acies exterioris hominis reverberatur intuenso sphaeram solis, sic ad intuitum tuarum virtutum obstupescit acies interioris hominis. Condescendat itaque satur famelicus, sanus infirmo, perfectus imperfecto ; et oret ut famelicus satiatur, et infirmus firmetur, imperfectusque perficiatur. Omnipotens autem Deus, qui te fecit cum non esses, et perfecit cum imperfectus esses ; omnipotens, inquam, non est factus impotens, nec brachium ejus abbreviatum est, nec misericordia ejus attenuata est.

EPISTOLA CDLXXXI.

EJUSDEM HUGONIS METELLI, IN PERSONA ABBATIS SUI AD GUILLELMUM ABBATEM.

Excusat, quod ad Herberti sui calumnias aliquanto durius respondeat.

GUILLELMO venerabili et in Christo dilecto abbati, SIEBAUDUS humilis abbas Sancti-Leonis, de leone rugiente, et ovile Christi circumeunte feliciter triumphare.

1. Epistolam nostram devota et dextera manu suscipite, et quidquid in ea exaratum est perlegite. Nihil salis est ibi, amaritudinis nihil ; quod contristet spiritum vestrum nihil. Pacificus est ad vos ingressus noster ; ramum olivæ, non arma fert sermo noster. Irritati relationibus quorundam asperis, adversum fratrem nostrum Herbertum commoti sumus, quod aspera et irrita promulgasset de nobis ; et commoti scripsimus in eum aspera pro asperioribus. Homines siquidem sumus. Nulli etenim injuriæ suæ videntur parvæ : multi etiam eas gravius æquo accepere. Præter ea longe plus irritavit nos Dei nostri injuria quam nostra, cujus pactum irritum fecit : quamvis et Dei sit nostra, et nostra Dei. Quia vero irritati, et zelo Dei intrinsecus tacti, aspera verba in fratrem nostrum respersimus, non sine ratione, nec sine auctoritate divinæ paginæ hoc fecimus. Paulus Corinthios, nuper a se conversos, duris et ignominiosis verbis contristavit, contristatos emendavit (I et II Cor.) ; Galatas fascinosos pleno ore pronuntiavit (Gal. III, 1) : quos si mitius appellasset, non emendasset, etc.

2. Frater autem Herbertus, si tamen frater, non ut eum decuit, id litteris snis me post se fluvium misisse, qui eum, absorberet, descripsit : ut taceam quod me despective, suppresso nomine abbatis,

hominem vocabit. Sagittarium etiam me in eodem scripto appellavit, et arcu extento manum meam armavit: quod equidem juxta metaphoram tolerabile esset, si sagittas toxicatas me mittere non adjunxisset. Par pari retalit, injuriam suam injuria nostra vindicavit. Certum autem sit Charitati vestrae, pater bone, me paterno affectu defectum fratris nostri plangere, resurrectionemque ejus expanso sinu, manibus expansis expectare. Exspecto enim si quo modo respiscat, si quo modo ad cor redeat. Sicut in initio chartulae meae praedicavi, ita dictante in fratrem Herbertum a spera verba effudi, et tam fratrem, quam vos in fratre exasperavi. Sed quia ira viri justitiam Dei non operatur, non accendi omnem iram meam, sed temperavi, imo extinxi eam, etc.

352 EPISTOLA CDLXXXII.
HAIMONIS ARCHIDIACONI CATALAUNENSIS AD BERNARDUM (1134).

Reverendo patri ac Domino B. venerabili Dei gratia Claræ-Vallensi abbati, II. eadem gratia Catalaunensis Ecclesiae humilis archidiaconus, ante Deum et homines incedere sine querela.

Domine, ecce quem amas, graviter infirmatur. Quartanarius enim est. Rogo ergo te, pater, ut quia magnis aestuo febribus, magni me sanctorum, qui tecum sunt, juvare digneris orationibus. Scio enim, scienter scio, quia si pronus adoraveris in terram, et tetigeris Dominum Jesum eo quo soles valido orationis tactu, exhibit virtus de eo ad sanandum, et flabit spiritus ejus, et liquefaciet omnem aegritudinem meam. Bene valeat Sanctitas vestra in Domino, domine mi, et amantissime pater. Utinam merear consolationem et rescriptum de manibus vestris, et de pane refectionis vestrae cum benedictione Dei et vestra accipere.

EPISTOLA CDLXXXIII.
EJUSDEM AD EUMDEM.

Domino patri ac digne venerando B. Dei gratia Claræ-Vallensi abbati, II. eadem gratia id quod est, optimam partem in sorte sanctorum.

Accepta occasione de postulandis Sermonibus vestris in Cantico canticorum, scribere ad vos, reverende pater, compulsus sum: quod quidem sine causa facere non praesumpsissem. Quae enim licentia juveni et indocto mihi, ut aures doctissimi senis sollicitem, quem, eruditus Dominus Jesus in doctrina sua, sicut erudit homo filium suum? Et quis sum

(1134) Guido, ex decano Laudunensi electus anno 1142. Catalaunensis episcopus, se anno tantum 1144 consecratus (de cujus electione vide Bernardi epistolas 221 et 224), ad eam sedem suam veniens, quemdam Laudunensis Ecclesiae juvenem clericum, nomine Haimonem, qui secum abierat, mox in ipso primo consecrationis suae anno, sedis ejusdem archidiaconum fecit. Quae verba Hermannii Laudunensis in libro tertio de Miraculis B. Mariae, cap. 25, intelligenda sunt de isto Haimone cujus epistolas suas hic editas a venerabili vero N. a Sancto Remigio, itidem Catalaunensi archidiacono, accepimus. Porro idem Haimo post Bartholomaeum Goidonis successore creatus est et ipse episcopus

A ego, ut videntem interrogem, cujus oculi in capite ejus? maxime cum puer sim, et nesciam loqui, pusillus inter fratres meos, et novella plantatio in juventute mea. Absit, domine mi, absit a moribus et disciplina adolescentiae meae, ut audeam vobis sine causa loqui, nedum quod habeam ad vos literata colloquia. Verum, ut praedixi, postulandi Sermones vestros nunc se ingressit occasio, quos saepe per nuntios requirens, opportune institi et impertune; nunc quoque litteris improbiore insto. Certe si essem aliquis, nonne merito indigne tulissem, quod liber iste vester voluitur per ora sinusque omnium, me vero solum elabatur? Quare hoc, domine mi? Forsitan indignum me judicastis. Ad quod ego: Si indignum me esse sciebatis et insufficientem ad intelligendum, quare promittebatis? si autem probum ac studiosum, quare differitis? Obsecro, domine, ne differatis ultra promissum. Nuntiate et mihi rumores optimos, quos aliis sparsistis de eis spiritualibus nuptiis, quibus saepe vos paranympus interfuistis. Frangite panem verbi, apponite favum mellis, quem distillaverunt manus vestrae: ut habeam in his diebus jejunii, unde reficiar. Bene valeat Sanctitas vestra, domine mi pater, divinarum et humanarum rerum maxime arbiter, magister chisticolarum, curus Ecclesiae et auriga ejus.

EPISTOLA CDLXXXIV (1135).
G. AD S. BERNARDUM.
Ad excusandum Ambianensem episcopum ab expeditione transmarina.

C Dulcissimo patri et domino B. Dei gratia Claræ-Vallensium abbati, frater G. quod patri filius.

Quaedam perlata sunt ad aures domini nostri Ambianensis **353** episcopi (1136), quae admodum teruerunt eum. Homo humilis est, et de se minima sentit: sed quod non credit humilitas, crebri rumores adduxerunt in dubium. Rex ut dictum est ei, vult eum habere socium peregrinationis suae, et super hoc habere socium peregrinationis suae et super hoc habere dicitur assensum domini Papae. Magna dignitas satisque jucunda, si non impossibilitas reclamaret. Pauper et infirmus est, ita ut nec corpus labori, nec pecunia sufficiat necessitati. Quantum etiam necessarius sit ad reprimendos raptos et protegendos pauperes Christi, qui in diebus suis sunt, norunt ipsi, novimus ipsi, qui rem didicimus. Cogimur itaque charitatis affectu vestram Catalaunensis anno 1152.

(1135) Scripta anno Christi 1148.
(1136) Theodorici scilicet, qui primo fuit monachus coenobii Sancti-Nicolai, in diecesi Laudunensi, postea vero abbas Sancti-Eligii Noviomensis, ac demum pontifex Ambianensis a Samone Remorum archiepiscopo consecratus uno anno post consecrationem Guidonis Catalaunensis, id est anno 1145, ex libro tertio Herman de miraculis S. Mariae Laudunensis, cap. 26. Huic epistolae respondet ejusdem Theodorici epistola, inter Sugerianas 24 ad Sugerium: in qua contestatur, se ad expeditionem regiam nullatenus sufficere. Ejusdem est etiam epistola ibidem 34.

humiliter interpellare pietatem, ut eum, si fieri potest, super hoc faciatis excusatum, consulens communi ecclesiarum utilitati, gravique compatiens qua vexatur infirmitati. Valete.

EPISTOLA CDLXXXV (1137).
SAMSONIS ARCHIEPISCOPI REMENSIS AD SANCTUM BERNARDUM.

De conditione monasterii Morensis, diocesis Lingonensis.

SAMSON Dei gratia Remorum archiepiscopus, charissimo ac praecordiali amico suo BERNARDO, Claræ-Vallensium monasterii venerabili abbati, salutem, et in sanctae religionis proposito beatam perseverantiam.

Sanctitatis vestrae petitionibus debita sollicitudine annuentes apud abbatem et canonicos Beati Dionysii multum diuque laboravimus, ut ecclesiam, quae est apud Moras, nobis donarent cum omnibus appendiciis suis, ad faciendam ibidem abbatiam Ordinis Claræ-Vallensium: quod quidem vix impetrare potuimus. Ceterum Domino propitiante tandem ipsam ecclesiam cum omnibus appendiciis suis nobis donaverunt, ea conditione videlicet, ubi ibidem abbatia Claræ-Vallensium Ordinis fieret. Nos itaque ecclesiam illam cum omnibus appendiciis, vobis, et sanctae congregationi Claræ-Vallensium concedimus et donamus, ita videlicet, ut ibidem abbatiam Claræ-Vallensium Ordinis absque longioris morae obstaculo faciatis. Valeat Sanctitas vestra in Domino, et pro nobis, et pro ecclesiis nobis commissis jugiter Dominum oret.

EPISTOLA CDLXXXVI (1138).
HENRICI EPISCOPI TRECENSIS AD S. BERNARDUM DE BULENCURIA ABBATIA.

Venerabili et reverendissimo patri BERNARDO Claræ-Vallensium abbati, ejusque successoribus regulariter substituendis, ego HENRICUS Trecensis episcopus, in perpetuum salutem.

1. Si monasteriis et ecclesiis in episcopatu nostro constitutis curam et vigilantiam ut in melius proficiant adhibemus, ab illo cui cura est de omnibus, speramus auxilium, et praemium expectamus. In episcopatu nostro quaedam ecclesia canonicorum erat, Bulencuria nomine, abbatem habens, canonicos, et conversos, et mulieres; qui omnes voverant propositum sanctitatis; ubi cum penitus disciplina defecisset, regnaret insolentia, honestas deperisset; vocatus ab illius loci habitatoribus, qui jam se ipsos per semetipsos sustinere non poterant, adveni. Ibi ab illius loci abbate, et ab omnibus tam canonicis, quam conversis et mulieribus, cum multis precibus rogatus sum, ut ecclesiam ipsam et omnes possessiones ejus, quae jam per se stare non poterant, Deo et Ordini Cisterciensi, specialiter autem venerabilii patri et domui Claræ-Vallis emendandum et possidendam juxta consuetudinem Cisterciensis Ordinis

(1137) Scripta circa annum 1152.
(1138) Scripta anno Christi 1152.
(1139) Scripta annum 1126. Antea epistola 465.

A in sempiternum concederem. Abbas autem praedicti loci in manu nostra abbatiam dimisit, et ad opus Claræ-Vallensium reddidit.

2. Videns ergo quia omnipotens Deus tua solitudine, sapientia, et religione pene totum illuminaverat et correxerat mundum, ipsam ecclesiam Cisterciensi Ordini, tuae Paternitati, et Claræ-Vallensium domui cum omnibus possessionibus suis in perpetuum dono: in **381** quibus haec sunt quae nominibus propriis duximus adnotanda: Terram abbatiae adjacentem, grangiam de Frigido-Fonte, Pertam in Rosteria, Pertam-Haymonis, Pertam Siccam Domini-Peruclum, Bruliam cum omnibus appendiciis et pertinentiis ipsarum grangiarum, et omnia quae praedicta ecclesia in dominio possidebat. Ne autem hoc aliqua temporum vetustate, vel alicujus hominis perversitate aut mutaretur, aut penitus deperiret sigilli nostri munimine confirmavimus. Actum est hoc anno ab Incarnatione Domini 1152, regnante Ludovico Juniore rege Francorum.

EPISTOLA CDLXXXVII (1139).
GAUFRIDI EPISCOPI CARNOTENSIS AD STEPHANUM EPISCOPUM PARISIENSEM.

De pace inter ipsum et Stephanum de Garlanda.

De reformanda pace inter vos et Stephanum de Garlanda, dudum vobis, ipso petente, locuti fuimus. Nunc autem, quoniam audivimus quod, omissis quibusdam quae adversum vos videbatur habere, pacem vestram desiderat, sanctitatis vestrae discretionem consulimus (quem ex cordis affectu diligimus et cui consulere nisi quod honori vestro serviet non possumus), consulimus, inquam, et petimus, ut diem ei competentem et terminum constituatis, in quo, juxta considerationem rationis, pacem cum eo reformetis, quam offert vobis ad cognitionem et examinationem amicorum vestrorum, videlicet abbatibus de Clara-Valle. Non enim deceat paternitatem vestram oblatam pacem respuere, quam etiam non oblatam modis omnibus provocare debetis. Nam juxta Domini Salvatoris exemplum, ovem errantem debetis requirere, et ad pacis ovile vestris etiam humeris reportare. Si cum omnibus hominibus sicut dicit Apostolus, pacem debemus habere, quanto magis cum his, de quibus nos oportet Domino respondere? Unde, quod absit, sit praedicti viri satisfactionem ex amicorum sententia non recipitis, certum est quod et apud Deum offensam incurritis, et amicis vestris ruborem incutitis. Valete.

EPISTOLA CDLXXXVIII (1140).
HUGONIS EPISCOPI OSTIENSIS (1141) AD CAPITULUM CISTERCIENSEM.

De morti Eugenii III papae.
Amantissimis in Christo patribus, GOSVINO Cisterciensi, BERNARDO Claræ-Vallis abbatibus, totique capitulo Cisterciensi ad honorem Dei congregato.

(1140) Scripta anno Christi 1153.
(1141) Is olim monachus Claræ-Vallensium, ad quem Bernardi epistolae 287, 290, etc.

Hugo Dei gratia Ostiensis episcopus, unitatem spiritus in vinculo pacis.

Sicut sacra docet auctoritas, omnis caro fenum, et omnis gloria ejus quasi flos feni (Isa. xl, 6). Breves dies hominis sunt: transit homo velut umbra, nunquam permanet in eodem statu. Deficit ut fumus, cadit ut folium quod a vento rapitur (Job xiv, 5. 2; viii, 9; xiii, 25). Decus Ecclesiae, pater justitiae, amator religionis et patronus, qui superbiorum et sublimium colla propria virtute calcaverat, qui super solium David et super regnum ejus sedebat, ut Ecclesiam sibi commissam, quam ad sublimem statum reducerat, confirmaret et corroboraret; pater, inquam, noster ac defensor, felicis memoriae papa Eugenius trabes carnis exutus, octavo Idus Julii carne immaculatus migravit ad Christum. Exiit Christo obviam in aera, et sic semper cum Domino erit; Agnum secuturus quocumque ierit. Cujus exsequiae, praeter spem omnium, jam fere enim senatum adhiilaverat, praeter morem consuetum, ita per biduum sunt a clero et populo celebratae, ut jam crederetis regnantem in caelis, qui mortuus ita colebatur in terris. O quantus erat luctus omnium! quanta praecipue lamenta pupillarum et viduarum! jam diceretis esse cum Deo, qui ita lamentabatur a populo. Procul dubio ereptus est de laqueo venantium: contritus est laqueus, et ipse liberatus est, raptus, ut credimus nos qui ejus conscientiam novimus, usque ad tertium caelum, non relinquens nos orphanos, ut quidam autumant. Rogabit enim Deum Patrem et Unigenitum cum Spiritu sancto qui est Deus benedictus in saecula, cum quo est, pro nobis. Vos autem, de quorum collegio ipse est electus, ut sederet super principes, et solium gloriae teneret, orate pro eo constituite perpetua beneficia, ut Deus sibi indulgeat, et corona gloriae sibi augeat: Pro bonae memoriae fratre nostro similiter orate: pro nobis vero qui in hac valle miseriae, in hac regione dissimilitudinis, et in medio pravae nationis remansimus, et pro Ecclesia Romana, quae ex tam alto gradu tam brevi spatio usque in profundum abyssi inferni cecidit, nihilominus rogamus oretis, ne demergatur in profundum hujus magni maris, in quo sunt reptilia, quorum non est numerus. Praeterea rogamus obnixè, quatenus, si parvitas nostra quidquam in oculis vestris potest, petitiones quas latores praesentium pro domo Sancti-Anastasio, et pro domo Fosse-Novae, et pro domo de Casa-Marii

(1142) Scripta circa annum 1154.

(1143) Nempe Sancti-Vincentii ad urbem, Sancti-Michaelis in Terascia, Sancti-Nicolai in Bosco, Sanctae-Mariae de Novigento, Sancti-Nicolai in Prato, virorum; praeter parthenones Sancti-Joannis in ipsa urbe, et Auriniacensem in eadem dioecesi.

(1144) Haec enumerat Hermannus Laudunensis in libro tertio de Miraculis: scilicet Praemonstratense, Sancti-Martini in urbe, Tenoliense, Clara-Fontanense, et Cuissiacense Ordinis Praemonstratensis, Fusciniacense, Spinetense, et Valclarense, Ord. Cisterciensis, virorum: quibus nonnulli ad

vobis facient, benigne et efficaciter exaudiat. Alioquin sciatis quod inde magnum sentitur scandalum.

355 EPISTOLA CDLXXXIX (1142).

BARTHOLOMAEI, EX EPISCOPO MONACHI, AD SAMSONEM ARCHIEPISCOPUM REMENSEM.

Reddit rationem suae administrationis.

Venerabili, semperque amabili domino SAMSONI Remorum archiepiscopo, et sub ejus praesentia congregato sancto conventui, frater BARTHOLOMAEUS in Fusciniaco pauper monachus, misericordiam et veritatem diligentibus.

1. Verecundiae meae silentium imperat hujus sancti conventus solemnitas; sed frontem aperit, et stimulat ad loquendum in palam imminens fama meae periculum. Neque enim dissimulare possum quod multorum vulgavit opinio, quod etiam ad aures domini Papae volavit. Episcopales redditus me detraxisse rumor est, cui rumori plus justo credit Laudunensis episcopus. Meum ergo est super eis fateri quod verum est; inuerti autem quod justum est, et tueri, vestrum erit.

2. Laudunensis sedes tristes et mœrens erat, cum illuc primum ingressus sum, utpote atrita seditio-nibus, et ignibus concremata Ipsae quoque res majoris ecclesiae afflictæ erant, et tenues redditus. Si illi porrexi manum ut resurgeret, novit Deus, noverunt et Ecclesiae filii. Verumtamen nihil eis contuli, quod ad redditus pertinet episcopi, praeter porcos, quos vulgo nostrates verres vocant, quos mensae episcopali personae solvebant ecclesiae. Hos, inquam, ad praebendam canonicorum concessi, quoniam illos nec sine pudore exigere, nec habere sine modestia poteram. Praeterea quinque duntaxat abbatias in nostra dioecesi reperi (1143), rebus pariter ac religione dilapsas. In his, Domino Deo multiplicante misericordiam suam, et numero, et merito crevit sanctorum numerus, et possessio est dilatata. Novem insuper novae religionis monasteria passim in eadem dioecesi sunt fundata (1144). Horum in personis numerus numerum pene excedit; horum religio religionis est specimen: horum tam multa possessio est, tam multis abunde sufficiens.

3. Si manum beneficii me porrexisse negavero antiquis ecclesiis ut resurgerent, novellis ut consurgerent, mentiar. Profui sane fere ecclesiis omnibus: sed nec quantum volui, nec quantum debui. Sane Calixtus papa domum Norbertum, cujus memoria benedictione est fidei nostrae commisit.

radices montis Laudunensis adjecit Monasteriolum pro sanctimonialibus ejusdem instituti: quo uno monasterio censet Hermannus Laudunensem ecclesiam caeteris debere praeferrî, quod ante illud nulla hujusmodi religionis abbatia feminaram extiterit. « Haec, depositis omnibus lineis indumentis, » inquit idem auctor, « atque pellicis, solis tunicis laneis utebantur, et non solum nendo vel texendo, sed etiam in agris fodiendis, sive exstirpandis, evellendisque spinis et vepribus, manibus assidue laborantes cum silentio, sibi victum quaerebant exemplo Clare-Vallensium monachorum. »

ut ei locum traderem, ejusque votis assisterem. Terram igitur ad episcopum pertinentem illi contuli, quae vix tamen sufficeret duobus aratris. Hujus pars Versiniaco est posita; pars apud Cuisy, quae tamen multis jam ab annis inculta et sterilis jacebat. De his itaque quae ad episcopales pertinebant redditus, nihil amplius me recolo detraxisse. Vestro tamen favore ac consensu quidam ecclesiis contulerunt terras, quas a nobis habebant in beneficio: census tamen terrarum et vinagia nulli penitus condonavi.

4. De caetero quid illi sedi accessit commodi aut honoris, nolo humanum procedat iudicium. Si quid vero ut homo deliqui, in conspectu hominum confundi non refugio. Causam itaque nostram vobis, tanquam iudicibus allegare, tanquam testibus intimare volui: in quibus calumniatorem non timeo, verum dicens. Liceat 356 tamen mihi aliud audere apud vos, liceat aliquid humanum loqui. Nihilae sedi nostrae titulum accessit et gloriae, cum tot et tantas parturivit ecclesias, cum tot multiplicaverit regulares personas? Cur ergo, ut audio, dominus Laudunensis sine testibus bellum parat (1145)? cur tentat quod forte ei promovere non liceat? Si filios Dei congregavi, si suscepi justum in nomine justis; nemo mihi succenseat: videat alius ne congregata disperdat. Conservet vos omnipotens Pater ad honorem sui nominis, et per vos Ecclesiae suae religionem et sanctitatem corroboret.

EPISTOLA CDXC (1146).

TURSTINI ARCHIEPISCOPI EBORACENSIS AD WILLELMUM CANTUARIENSEM PONTIFICEM (1147).

Reverendissimo, et in christiana charitate domino WILLELMO, Dei gratia Cantuariensi archiepiscopo, apostolicae Sedis legato, TURSTINUS eadem gratia archiepiscopus Eboracensis, in Christo proficere, et nunquam deficere exoptat.

1. Ecclesiasticae dignitatis summus honor est cum filiis et optimatibus Ecclesiarum inter difficillimos eventus summa communicare consilia. Unde Pater-nitati vestrae rem insolitam, quae inter nos Eboraci nuper contigit, indicare decrevimus, domine venerabilis et egregie pater. Siquidem notum satis ac certum est multis, quanta bonitate ac fama enituit virtutis in auribus omnium insigne coenobium Sanctae-Mariae Eboracensis. Infra paucos namque annos et rebus plurimum excrevit, et numero et religione fratrum laudabiliter abundavit. Verum quia cum opibus virtutes minus vigere, minus consistere haud dubium est, aliqui ex fratribus ejusdem coenobii ante dimidium ferme annum, divino, ni fallor, in-

(1145) Bartholomaeo post annos regiminis triginta octo successit anno 1151 Gualterus, ex primo abbate Sancti-Martini in urbe: Gualtero post annos tres Gualterus alter, de Mauritania dictus, ex decano ecclesiae Laudunensis, qui hanc litem Bartholomaeo tum monacho facessivit. Quousque vero lis et controversia haec, praesertim adversus Praemonstratenses, qui Bartholomaei beneficia in primis

stinctu permoti, coeperunt de modo ac statu conversationis suae vehementer agitari, et remordente conscientia, sicut ipsi testantur, multis angoribus aestuare. Nempe falli se pene metuebant, si tantum votum exsecutio digna minime squeretur. Unde inestimabili horrore dicti fratres Eboracenses perculti sunt, eo quod professionis suae votum in nullis vel saltem minimis in rebus, adimplere viderentur; metuentes sane ne in vacuum currerent aut ecurrissent, si voti reos tantae inobedientiae penalis ultio non reprobarer. Facinus namque, vel potius insaniam videri credebant, se portare Regulam beati Benedicti, non ad profectum salutis, sed ad iudicium mortis. His igitur permoti praedicti fratres, Priori suo, Richardo nomine, mentis suae difficiles aestus innotescere studuerunt, praetendentesque de transgressione formidinem, ex voti correctione patrocinium supplicabant: ac ne prosperitatis aliquid respectu vel adversitatis timeret auxiliari per Spiritum Dei, et Christi nomen adjurabant. Expavit ipse de novitate rei: ac licet inter suos dulcis fortunae summa facultate vigeret, audito tamen rumore melioris vitae, perpendit velut intentione censoria dubios casus labentis fortunae. Interimque brevi, ut res erat, internae virtutis usus consilio inter hoc et illud illico diserevit decrevitque. Pollicetur non modo auxilium, verum etiam ejusdem voti fore se socium. Quid multa? paulo post numerus eorum ad tredecim pene convaluit, qui de corrigendo statu vitae suae juxta Regulam beati Benedicti imo 357 veritatem Evangelii, contendere proponebant.

2. In vigiliis igitur apostolorum Petri et Pauli dilectus frater noster Richardus Prior, in quo tota pene monasterii cura pendebat, sumpto secum Superiori suo Gervasio, inter suos concanobiales nominato ac religioso, rem, uti agitabatur, domino abbati suo familiariter exponere curavit. Itaque dominus abbas, vir utique pro sensu et ingenio suo honestus ac bonus, nimis autem simplex et illiteratus, novi rumoris miraculum exhorruit: antiquos ritus et solitas consuetudines, quas pene toto orbe generalis multitudo obtinuit, posse se in locello suo mutare negavit. At vero dominus Prior utpote bene litteratus: « Nil rude, inquit, o pater, aut novum inducere contendimus. Veram et antiquam religionem beati patris nostri Benedicti, imo etiam antiquissimum Evangelium Christi, quod omnes religiones et regulas antecedit, assumere et totis viribus cum gratia observare debemus. Caeterorum monachorum nullos detrahimus, institutionibus eorum non invidemus. Scimus quod in omni loco un-

experti fuerant, perducta sit, intelligitur ex Adriani IV papae litteris ad Ludovicum Juniorem scriptis quae in Bibliotheca Praemonstratensi referuntur.

(1146) Scripta anno Christo 1132.

(1147) De hujus epistolae argumento vide Bernardi epistolae 94 et 313. Ad Turstinum scriptae sunt epistolae 95 et 319, in quarum prior Bernardus eidem ob hoc factum gratulatur.